

III RIIGIKOGU

6. istungjärk. Protokoll nr. 148 (1).

1928.

III Riigikogu koosolek 26. aprillil 1928
kell 10.

Kokku on tulnud 93 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Tõnisson**, sõjaminister **N. Reek**, rahaminister **A. Teetsov**, põllutööminister **O. Köster**, siseminister **J. Hünerson**, välisminister **H. Rebane**, haridusminister **A. Möttus**, teedeminister **A. Kerem**, kaubandus-tööstusminister **J. Holberg**, kohtuminister **T. Kalbus**, töö-hoolekandeminister **K. Soonberg**.

Päevakord:

1. O. Gustavson'i küsimine Vabariigi Valitsusele mõne ministri poolteistkordse palga asjas.
2. Vabariigi Valitsuse vastamine Eesti tööliste partei Riigikogu rühma arupärimisele väärnähtuste kohta Kehtna asunduse riigirentnikkude karjamaa asjas.
3. Riigivanema, ministrite ja riigikontrolöri tasude seaduse täiendamise seadus — O. Gustavson'i ettepanek.
4. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse täiendamise seadus — O. Gustavson'i ettepanek.
5. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse täiendamise seadus — O. Gustavson'i ettepanek.
6. Koolimajade ehitusfondi seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.
7. Rapla-Pae tee ehitamiseks maa sundvõõrandamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.
8. Sisseveo üld- ja minimaaltollitariifide maksmapanemise seadus — II lugemisel.
9. Metsaseaduse § 793. muutmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.
10. Põllumajandusliikude kutsekoolide ja katsejaamade riikliku toetuslaenu fondi seaduse muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.
11. Eesõigustatud merevõlgade ja merehüpoteekide kohta käivate määruste ühtlustamise rahvusvahelise konventsiooni kinnitamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.
12. Sõjaoludes teadmata kadunute surrukstunnustamise tähtaja lühendamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal sekretär **M. Juhkam**.

Koosolek algab kell 10.20 min.

I. Päevakorra Juhataja **K. Ein-**
täiendamine. **bund:** Riigikogu otsuse kohaselt 30. märtsist 1928 astus Riigikogu kokku erakorraliseks VI istungjärguks 17. aprillil s. a. Avan Riigikogu koosoleku.

V. Hasselblatt (sks): Lugupeetud Riigikogu liikmed! 17. veebruaril võeti vastu I lugemisel tempelmaksu seadus. See seadus on 1923. aastast saadik olnud Riigikogu komisjonides ümbertöötamisel. Sel seaduseel-nõul puuduvad üldpoliitilised kui ka erakonna-poliitilised küljed ning on kodanikkudele väga tarvilik, millepärast näeksin heameelega, et algatud tööd jätkataks. Kui see töö katkestataks, siis jääb kahtlemata püsima see halb seisukord, et meie kodanikud peavad tempelmaksu asjus käima okupatsiooniaegse väikese konspekti järgi ning iga aasta selle tagajärjel suured summad trahvi maksma. Peab tähendama, et tempelmaksust saadud tulu on suurem, kui mõnel muul alal riigi sissetulekud, on suurem kui näiteks posti-telegrahvi-telefoni ja Eesti pangast saadav tulu j.n.e. Sellest ajast peale, kui oleme kõik valitsemise alad riigi kätte võtnud, on kodanikkudel rohkem tarvis valitsuse asutuste poole pöörata kui varemalt.

See kõik näitab, et peaksime lõpule jõudma selle tööga, mille juures 5 aastat istunud ja mida 2 aastat ümber töötatud. Tahaksin heameelega näha, et seda tööd, mis meie rahva elus nii väga tähtis, jätkataks, sellepärast teen ettepaneku, võtta tänase koosoleku viimaseks päevakorra-punktiks tempelmaksu seadus — II lugemisel.

Päevakorda võetakse nähtava enamussega: rkl. H. Martinson'i (tp) ettepanekul I. punktiks komisjonide täiendavad valimised; abisekretär O. Liigand'i ettepanekul 2. punktiks Riigikogu esindajate valimine kultuurkapitali nõukogusse; rkl. Hasselblatt'i (sks) ettepanekul viimaseks punktiks tempelmaksu seadus — II lugemisel.

2. Teadaandmine komisjonidesse antud ja Vabariigi Valitsusele tagasiantud seaduseelnõude kohta.

komisjoni.

2. Hobusekasvatuse korraldamise seadus — Vabariigi Valitsusele tagasi.

3. Tulitikkude valmistamise ja müügi seadus — rahaasjanduse komisjoni.

3. Teadaandmine Riigikogu liikmete koosolekuilt puudumiste kohta märtsikuul.

4. Komisjonide täiendavad valimised.

5. Riigikogu esindajate valimine kultuurkapitali nõukogusse.

poolt ülesseatud järjekorras, neli Riigikogu esindajat kultuurkapitali nõukogusse, nagu vastav seadus ette näeb. Nimelt Riigikogu liikmed J. Hünerson, E. Joonas, C. Schilling, J. Vestholm, J. Lehtman, A. Anderkopp, H. Martinson.

Juhataja **K. Einbund**: Hääletamise korra kohta tähendaksin: valimisele tulevad esitatud kandidaadid kõik üksikult kõige esmalt „poolt“. Kes neist saab absoluutse enamuse, loetakse valituks. Kui keegi absoluutset enamust ei saa või kui esmakordsel valimisel neli esindajat ei valita, tulevad kas kõik või mõned neist teistkordselt valimisele „poolt“ ja „vastu“ hääletamisel. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed: rkl. Hünerson'i poolt 66 häält, rkl. Joonas'e — 62, rkl. Schilling'i — 51, rkl. Vestholm'i — 24, rkl. Lehtman'i — 12, rkl. Anderkopp'i — 29 ja rkl. H. Martinson'i poolt 11 häält. Seega on valitud absoluutse enamusega Riigikogu liikmed Hünerson, Joonas ja Schilling.

Sekretär **M. Juhkam**: Riigikogu juhatus poolt on antud:

1. Rahvusvahelise raudteedel kaubaveo ja rahvusvahelise raudteedel reisi- jate- ja pagasiveo konventsioonide kinnitamise seadus — rahaasjanduse ko-

Sekretär **M. Juhkam** kannab ette tähendatud teadaande. (Vaata otsuste protokoll nr. 148 (1) lisa nr. 3.)

Nähtava enamusega valitakse sotsiaalkomisjoni rkl. Maureri asemele rkl. Pesur (tp).

Abisekretär **O. Liigand**: Vanematekogu sellekohase otsuse põhjal paneb Riigikogu juhatus ette, valida alljärgnevatest kandidaatidest, vanematekogu

Teistkordselt valimisele tulevad alljärgnevas järjekorras Riigikogu liikmed Anderkopp, Vestholm, Lehtman ja Hans Martinson. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed: rkl. Anderkopp'i poolt on 43 häält, vastu 22 häält; rkl. Vestholm'i poolt — 27, vastu 26 häält; rkl. Lehtman'i poolt 11, vastu 37 häält; rkl. H. Martinson'i poolt 11, vastu 21 häält, seega on valitud rkl. Anderkopp.

6. O. Gustavson'i küsimine Vabariigi Valitsusele mõne ministri poolteistkordse palga asjas.

O. Gustavson (stp) (loeb):

Palun Vabariigi Valitsuselt Riigikogu lähemal koosolekul vastust järgmistele küsimistele:

1. Kas vastab tõele, et on makstud eelmise valitsuse ajal mõnele ministrile peale päripalga veel palgalisa poole palga suuruses nende äraolevate ministrite ajutise kohustetäitmise eest, kelle kohad ei olnud vakantsed?

2. Kui ja, siis: kellele nimelt on makstud, mis aja eest ja kui suur summa?

3. Kas on sarnast lisapalgamaksimist praktiseeritud ka praeguse valitsuse ajal ja kellele ning kuipalju on nimelt makstud?

4. Mis seaduse põhjal on säärane lisapalgamaksimine mittevakantsete kohtade kohustetäitmise eest sündinud?

5. Kas kavatsseb Vabariigi Valitsus astuda samme mainitud lisapalkade tagasinõudmiseks?

7. Vabariigi Valitsuse vastamine Eesti tööliste partei Riigikogu rühma arupärimisele väärnähtuste kohta Kehtna asunduse riigirentnikkude karjamaa asjas.

Põllutööminister **O. Köster**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vastates Eesti tööliste partei Riigikogu rühma arupärimisele Kehtna asunduse riigirentnikkude karjamaa asjas on mul järgmist seletada:

Veneküla 13 renditalu pidajatega kuulus rendivahetõelise lahendamisele maa-reformi teostamise määruste § 37. alusel. Et talud korraldamata, sõlmiti nendega rendilepingud, mis aasta-aastalt uuendati, kuni nende talude korraldamiseni. Et renditalud korraldamata, siis ei saadud rentnikkudele maid kätte anda kindlates piirides, vaid nende kasutusse jäi endine maa-ala, selle hulgas ka ühiskarjamaa, nõndanimetatud Nurme metsast, milles rentnikud oma loomi juba endise omaniku ajal karjatasid. Et karjamaa piirid looduses tähendamata, ning metsade tegelik ülevõtmine metsaametkonna poolt sündis lahus vastava kinnisvara

ülevõtmisest põllutööministeeriumi valdamisele, siis olid möödapääsematud arusaamatused metsaametnikkude ja endiste renditalude pidajate vahel loomade karjatamise suhtes Nurme metsas. Nurme metsa üldsuurus on metsakorralduse andmetel 92,80 tiinu, sellest on raieistikkude ja lagendikkude all 19,0 tiinu ja I klassi vanuses metsa 19,6 tiinu, kuna rentnikkudel pidi Nurme metsast aga kasutada olema rendilepingute alusel 34,5 tiinu ühiskarjamaana. Keelates Nurme metsa raieistikkudes ja noores metsas karjatamist, tekkis arusaamatus metsaametnikkude ja rentnikkude vahel. Selle arusaamatuse põhjus peitus 1920. a. sündinud olukorras, mil piiride selgusetuse ja plaanide puuduse tõttu ametnikkudel võimalus puudus täpselt orienteeruda. Aja jooksul on põllutööministeerium neid arusaamatusi likvideerida püüdnud, ning võttes käesoleval aastal Kehtna renditalusid korraldamisele, saavad nende karjamaad ka Nurme metsas kindlad piirid ja talud korraldatakse Kehtna mõisa ääremaade arvel, milleks vastavad korraldused juba tehtud.

H. Martinson (tp), kohalt: Teatan arupärijate nimel, et oleme vastusega rahuldatud.

8. Riigivanema, ministrite ja riigikontrolöritasude seaduse täiendamise seadus — O. Gustavson'i ettepanek.

O. Gustavson (stp): Käesolev seaduseelnõu on puhtjuriidilist laadi, sellepärast teen ettepaneku, seaduseelnõu anda läbivaatamiseks üldkomisjonile.

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

9. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse täiendamise seadus — O. Gustavson'i ettepanek.

O. Gustavson (stp): Käesolev seaduseelnõu on täiesti analoogiline eelmisega. Teen ettepaneku, seaduseelnõu anda üldkomisjonile.

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

10. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse täiendamise seadus — O. Gustavson'i ettepanek.

O. Gustavson (stp): Kui Riigikogu omal ajal vastu võttis Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse nr. 1, siis konstrueeriti tähendatud seaduseelnõu põhjalikult ümber üldkomisjonis, ja just § 4.

ümber olid tol ajal teravad vaidlused. Selle-

pärast on loomulik, kui sama paragrahvi parandus-ettepanekut arutataks üldkomisjonis. Teen vastava ettepaneku. See on rohkem juriidilist, kui muud laadi küsimus.

B. Oja (töer): Siamaani on küsimusi, mis maareformisse puutuvad, arutanud ikka maakomisjon. Sellepärast teen ettepaneku, seaduseelnõu anda maakomisjonile.

O. Gustavson (stp): Ma tähendasin ettepanekut tehes, et küsimus, mida käsitab käesolev seaduseelnõu, on puhtjuriidilist laadi. Siin ei tule kaaluda maanormi suurust ega mingisugust teist küsimust, mis kuulub maakomisjonile. Kui seaduseelnõu anda maakomisjonile, siis on see ajaraiskamine, sest kahtlemata peab see seaduseelnõu üldkomisjonist kui juriidilisest komisjonist läbi käima.

Juhataja K. Einbund: Panen hääletamisele rkl. Gustavson'i ettepaneku — seaduseelnõu anda üldkomisjonile. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen hääletamisele rkl. Oja' ettepaneku. (Hääletatakse.) Poolt on 15 häält, vastu 17 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. Kodukorra § 47. seletuse põhjal tuleb seaduseelnõu I lugemisele.

O. Gustavson (stp): Ma tähendasin juba ettepanekut tehes, et käesolev seaduseelnõu oli omal ajal enne maakomisjonis ja pärast üldkomisjonis pikemate vaidluste objektiks. Selle seaduseelnõu ajalugu on õige pikk. Ta tekkis teatavasti selle tagajärjel, et tarvis oli korraldada nende maatükkide edaspidist saatust, milliste suhtes olid sõlmitud võõrandamise lepingud okupatsiooni ajal ostu, müügi või vahetuse näol. Vabariigi Valitsuse poolt oli esitatud seaduseelnõu, mis kandis pealkirja: Maaseaduse § 4. muutmise seadus. Valitsus tahtis Maaseaduse § 4. muuta nimelt selles mõttes, et võõrandamise lepingud, mis tehtud okupatsiooni ajal, tulevad tunnustamisele või mittetunnustamisele mitte selle järgi, kas kreposteerimiseks Saksa ajal antud luba on, vaid selle järgi, kas nende omanikud on asunud maa-alade valdamisele ja kas nad neid praegu peavad või mitte. Maaseaduse § 4. järgi leiavad tunnustamist need lepingud, milliste sõlmimiseks on olnud seaduslik kreposteerimise luba okupatsiooni ajal. Nüüd leiti, et see alus õige ei ole.

Kui asuda seisukohale, et just okupatsiooni võimude poolt antud luba on see mõõdupuu, millega meie tahame maatükid võõran-

damisest vabastada või mitte, siis oleks see ülekohus just nende elanikkude vastu, kes ei suutnud ega ei tahtnudki nõutavaid lubasid hankida Saksa võimudelt. Sellepärast ongi vaja võtta aluseks midagi muud. Maakomisjonis kui ka üldkomisjonis leiti õige olema valitsuse seisukoht, et kõige parem on siduda võõrandamislepingute tunnustamise momenti sellega, kas on asutud maatüki valdamisele või mitte. Vastavalt sellele konstrueeriti enne maakomisjonis ja pärast üldkomisjonis tähendatud seaduse § 5-es. Selles paragrahvis lahendati küsimus nii, et ostu-müügi lepingud, mis sõlmitud pärast 12. juulit 1917. a., aga enne 25. oktoobrit 1919 aastat, teiste sõnadega okupatsiooni ajal, leiavad tunnustamist ainult siis, kui nende lepingute põhjal omandaja on asunud koha valdamisele enne 25. oktoobrit 1919. aastat ja neid maa-alasid praegu peab. Ainult sel korral võib põllutöoministerium või kohus tunnustada võõrandamislepinguid.

Küsimuse ümber, kas on see kitsendus vajalik või mitte, kestsid üldkomisjonis väga pikad vaidlused. Põllumehed olid need, kes vaidlesid selle tingimuse vastu. Aga rõhuva häälteenamusega läks siiski läbi seisukoht, mis § 5-das fikseeriti: kui on omandaja asunud maatüki valdamisele ja seda praegu peab, võib lepingut tunnustada, muidu mitte. Kui aga valdamisele ega pidamisele asunud ei ole, siis ei saa põllutöoministerium ega kohus lepingut tunnustada.

Seadus oli vastu võetud. Võis arvata, et nüüd ei ole enam mingit takistust selle paragrahvi alla käivate maatükkide saatuse lahendamiseks. Aga imelikul kombel selgus, et põllutöoministerium hakkas § 5-dat käsitama risti vastupidises suunas. Asuti seisukohale, et § 5-es tahab veel laiendada põllutöoministeriumi õigusi, nimelt põllutöoministerium võivat tunnustada ka neid lepinguid, kus luba ei olnud. Teiste sõnadega — seaduseandjad tahtsid anda kaitset okupatsiooni ajal kannatanud maaomanikkudele, aga põllutöoministerium leidis, et selle seaduse alusel võiks teha põliste maapidajate seisukorra veelgi halvemaks kui enne. Kogu seaduse mõte seati püsti pea peale.

Mul oli juhus vastava arupärimise puhul selgitada selle eelnõu asjaloolist käiku. Aluseks võeti Vabariigi Valitsuse ettepanek. Üldkomisjoni protokollid ja ka motiivid Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse juurde näitavad, et ei saa olla mingit kahesugust arvamist selle küsimuse suhtes, et selle § 5-es lubab tunnustada ainult neid lepinguid, milliste omanik on asunud maatükkide valdamisele ja neid praegu peab, sellest küsimata, kas neil

okupatsiooni ajal antud load olemas on või mitte. Minu meelest on see küsimus ses suhtes päris selge. (Põllutöominister O. Köster: Kohtule ei ole.) Vahepeal olnud küsimus arutamisel Riigikohtus. Ma tahtsin juba läinud suvel teha Riigikogus ettepaneku, § 5. lisatagu juurde märkus: „Maaseaduse § 4 kaotab maksvuse“. Siis oli põllumeeste rühmast rkl. Holberg, praegune kaubandus-tööstusminister, see, kes tuli ja seletas, et selleks ei ole enam mingit vajadust, Riigikohus olla asunud seisukohale, mida mina olevat kogu aeg Riigikogus kaitsnud. Neil motiivididel lükati minu tolaeagne ettepanek tagasi, või õigemini, ma võtsin selle tagasi.

Nüüd on selgunud, et Riigikohus on tõesti otsustanud küsimuse kaebaja Stern'i kasuks, kuid teistel motiividel, kui arvas rkl. Holberg. Praegu on seisukord niisugune, et Uulu-Surjus on kümmekond riigirentnikke, kes kogu aeg seal kohta pidanud, kuid nüüd tõstatatakse nad sealt välja, ja maad lähevad Pärnu kaupmeeste, töösturite või teiste härrade kätte, kes otsekohe ei ole seni kohta pidanud ega nähtavasti saagi seda tegema. Tekkinud olukord ei ole iseenesest võimatu, kui põllutöoministerium tahab tagantjärele viga parandada. Meie oleme püüdnud seda teha oma eelnõuga sel teel, et § 5 jääb maksma endisel kujul, kuid lisatakse juurde uus lõige, mille järgi kaotab maksvuse Maaseaduse § 4. Nõnda siis edaspidi, kui tulevad käsitamisele võõrandamislepingud, mis sõlmitud okupatsiooni ajal, siis ei seota nendega küsimust, kas seaduslik kreposteerimisluba olemas või mitte, vaid otsustamine oleneb sellest, kas lepingu põhjal omandaja on asunud koha valdamisele või mitte. Mis sünnib aga nende lepingutega, mis leidnud vahepeal tunnustamist põllutöoministeriumi poolt? Meie eelnõu lahendab selle küsimuse kategooriliselt. Kõik sarnased otsused, mis tehtud võõrandamislepingute kohta, kus lepingu põhjal omandaja ei ole asunud maatüki valdamisele, kõik need otsused tühistatakse. Siin võidakse öelda: kuidas saate tagantjärele tühistada seda, mida tehtud pole? Meie astusime selle sammu põllutöoministeriumi eeskujul. Põllutöoministeriumilt on esitatud eelnõu, mis on samuti arutamisel maakomisjonis, see on popsiseaduse muutmise ja täiendamise seadus. Selles seaduses on ette nähtud, et kõik need otsused, mis vahepeal korraldusekomisjon ja kohuski teinud, tühistatakse ja otsustatakse uuesti vastavalt sellele seadusele, mis tahetakse vastu võtta. (Põllutöominister O. Köstri vahelhüüe.) Härra põllutöominister, seda küsimust, mida tahetakse teha nende kohtadega, mis juba kreposteeritud, seda võib lahendada

teisel kujul. Ma arvan, kui põllutööministeerium tahab kaitsta Uulu-Surju kohapidajate huvisid, siis ei tohiks ta olla meie poolt esitatud eelnõu vastu. (Põllutööminister O. Köster: Ei ole vastu ka vaielnud.) Põllutööminister kinnitab praegu, et ta ei ole meie poolt esitatud seaduseelnõu vastu. Ma ei saa siit enam muud järeldust, kui seda, et rühm, kuhu kuulub põllutööminister, see on asunikude koondus, ka esitatud eelnõu poolt on. Ma tahaksin loota, et Riigikogu käesoleva seaduseelnõu vastu võtab. On tõesti ülim aeg seda ülekohtu heaks teha, mis on tekkinud praegumaksva Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 5. ebaõige tõlgitsemisega. Teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Ojalt on ettepanek, anda seaduseelnõu I ja II lugemise vahel maakomisjoni.

Asun rkl. Gustavson'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 31 häält, vastu 34 häält, erapooletuid 3, — seega on seaduseelnõu tagasi lükatud. Rkl. Oja' ettepanek ei tule hääletamisele.

11. Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma erakorraline teadaanne mit-teosavõtmise kohta parlamendi liikmete külaskäigust Ungarisse.

Ungari diktatuuri-meestele küllasõidu kohta eitava seisukoha. Kuna aga Riigikogu juhatus küsimuse nüüd uuesti üles võtab, õieti üles võtnud ongi, ja kuna vanematenõukogu selleks poolehoidu avaldab, tuli küsimus ka rühmas uuesti kaalumisele. Rühm tunnistas endise seisukoha ühel häälrel õigeaks ning andis sellele järgmise sõnastuse: Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühm jääb Riigikogu liikmete saatkonna Ungarisse küllamineku küsimuses eitavale seisukohale ega võta sellest sõidust osa. Ühtlasi otsustab rühm teiste Riigikogu rühmadele ette panna, et ka nemad kavatsusel olevast küllasõidu mõttest loobuksid. Rühmal on selleks järgmised põhjendused: kutse mainitud küllakäiguks tuleb Ungari praeguste valitsusevõimude ringkonna poolt, kes Eesti Riigikogu saatkonna külaskäiku selleks kasutada püüavad, et selle sõbralikkuse

avalduse varal näidata, nagu vaadataks Ungari praeguse valitseva võimu peale usalduse ja lugupidamisega. Aga Ungari rahvas peab seda endale kibedaks haavamiseks, kui sellele valitsusevõimule sõbralikkude tunnetega lähene-takse, — valitsusevõimule, kes rahva vabadusi ja õigusi toorelt maha tallanud. Demokraatlikult mõtlev Eesti rahvas peab seda pidama endale haavavaks, kui ta oma parlamendi esindajaid demokraatialle vaenulikkude esindajate kõrval peab nägema ...

Juhataja **K. Einbund**: Ma palun ebasündsaid sõnu mitte tarvitada.

K. Ast (stp): ... kuna nad, see tähendab Eesti parlamendi liikmed, hästi peaksid tundma oma kohuseid ja demokraatialle mitte-sõbralikkudega käsikäes mitte käima. Sellele seisukohale asudes tervitab Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühm südamlikult Ungari rahvast, kelle suurt ohvrimeelsust ja leekivat vaimustust rahvaste vabaduse eest võitlemisel rühm kõrgelt hindab, ja soovib, et Ungari rahvas ligemal ajal tagurliku valitsusevõimu poolt peale sunnitud raskustega võideldes võitjana välja tuleks. Elagu vaba Ungari rahvas!

Selle seletuse on otsustanud meie rühm ka välisajakirjanduses teatavaks teha. (Kiidu-avaldused pahemal pool.)

12. Koolimajade ehitusfondi seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **O. Liigand**: Väga austatud Riigikogu liikmed! Eesti vabariigi Põhiseaduse ja Avalikkude algkoolide seaduse täitmiseks tuleb Avalikkude koolide seaduse maksmapanemise määruse põhjal 6-klassiline avalik ja sunduslik algkool ellu viia hiljemalt 1. jaanuariks 1930. Siin on suuremaks takistuseks meie koolimajade puudus ja halb seisukord. Need ei võimalda paljusid kohtis avada 6-klassilist kooli. Koolimajad on tihti väga puuduliku ehitusega ja ei vasta tervishoiu nõuetele. Praegune koolimajade ehitusfond, mis loodi 1922. aastal, ei võimalda rahuldada kõiki neid nõudeid, sest et riigi eelarve ei võimalda summaseid tarvilikul määral; pealegi osa fondi sissetulekust, nimelt kustutusesummad ja viivituse-trahvid, peavad senise seaduse põhjal minema riigi tuludesse, ja intresse võib välja anda ainult toetuseks. Valitsuse poolt esitatud uue eelnõu põhjal lähevad kõik sissetulekud fondi tagasi, kust neid uuesti võib välja anda laenu-dena lisaks neile summadele, mis fondist määratud.

Peale selle näeb uus eelnõu ette fondile lisaks 250.000 krooni rahalistest deposiitidest, nagu seda Deposiitide paigutamise seadus lubab. Sel teel tõuseb koolimajade ehitusefond juba käesoleval aastal 2,5 miljoni kroonini, nii et võiks laenu välja anda juba samal aastal 400 tuhande krooni ümber, järgmisel aastal 200—400 tuhat krooni. Ühtlasi on valitsuse eelnõus ette nähtud, et fond ei või tõusta üle 5 miljoni krooni, missugusele kõrgusele viimane võiks tõusta alles 20 aasta pärast.

Rahaasjanduse komisjon, läbi vaadates seaduseelnõu, ühines valitsuse ettepanekutega ja motiividega, leides omalt poolt tarvilikuks eelnõu mõnesuguste parandustega täiendada. Nimelt täiendati § 1 p. 5. juurdelisamisega, mis võimaldab täiendada fondi ka eelarve korras. See uus punkt ütleb, et fondi võib moodustada ka muudest summadest, mis määratakse seaduseandlikus korras.

Peale selle jäeti välja § 4-dast ilmaaegseks ja puhtvormaalseks osutunud nõudmine, et koolimajade ehitusefondist laenuandmisel valdadele ja alevitele laenajate kõrval ka vastavad maavalitsused peaksid vastutajad olema. Sellel nõudmisel tegelikku tähtsust ei ole, ja rahaasjanduse komisjon leidis, et see kitsendus võiks seadusest kõrvale jääda. Peale selle täiendati sama paragrahvi nõudmisega, et laenu tuleb anda esimeses järjekorras algkoolimajade ehitamiseks, — nimelt sellepärast, et selle fondi otsekohene eesmärk on 6-klassilise algkooli läbiviimist lähemal ajal teostada, kuna fondiseadus ei keela laenuandmist ka teistele koolidele.

Peale selle vähendati § 7-das ettenähtud laenuprotsenti 4 pealt 3 peale, et kergendada omavalitsuste laenuitingimusi.

Komisjonis toodi näiteid ette, et paljudel omavalitsustel on protsendid võlgu ja tuleb trahvi maksta. Oleks loomulikum, kui omavalitsustele protsent tehtakse kättesaadavamaks. Nõuti protsendi alandamist 2 peale. Valitsus ei olnud protsendialandamise vastu. Lepiti kokku 3% peale, mis hakkaks maksma 1. maist 1928. See protsent oleks maksev niihästi seniste laenude ja nende kustutamata osade, kui ka edaspidi antavate laenude kohta. Ühtlasi märgiti ära seaduseelnõu seletuskirjas, et § 9. ettenähtud trahviprotsendis on laenuprotsent ühes arvatud. Endised §§ 8 ja 9, mis kõnelevad toetuse andmisest, kustutati sellepärast, et toetuse andmist edaspidi seadus ette ei näe. Kõik teised parandused on redaktsioonilise tähendusega.

Kuna seadus suuremas osas parandati ja jäi ainult neli paragrahvi endisel kujul alles,

siis leidis komisjon otstarbekohaseks, et seadus uuendatud kujul tervelt maksuma pandaks. Sellele vastavalt on muudetud ka seaduse sissejuhatav osa. Teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

J. Tiks (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Koolimajade ehituselaen omavalitsustele peab selleks kaasa aitama, et Avalikkude algkoolide seaduses ettenähtud kuueaastast sunduslikku algkooli läbi viia. Kui Vabariigi Valitsus käesoleva seaduseelnõu esitanud, siis kahtlemata selleks, et ehituselaenu kindlamale alusele rajada ja et sellel oleks võimalus isegi suurened. Sest kui eelmise seaduse järgi tagasimakstavad summad ja laenuprotsendid läksid riigi tuludesse, siis uue seaduse järgi peavad need summad minema koolimajade ehitusefondi tagasi, kust nad omakorda laenudeks väljaandmisele tulevad.

Et omavalitsustel koolimajade ehitamisega raskusi on, see on kõigile Riigikogu liikmetele teada, ja juba selle lühikese aja kestel, kus mõned omavalitsused sellest ehituselaenust osa on saanud, ei ole nad suutnud neid kohustusi täita, mis nad laenu tegemisega oma peale võtnud. Ja meie näeme rahaministeeriumi poolt rahaasjanduse komisjonile esitatud andmetest seda must valgel. Riigikassasse on tulnud intresse 1636,05 krooni, trahve 1712,60 krooni. Juba need trahvid üksi kõnelevad sellest, et ei ole suudetud kohustusi täita. Kuid see on laenude tagasimaksmise algul, aga pilt muutub veel selgemaks, kui edasi vaatame, kus võlga on jäänud laenude intresse 1120,15, trahve 2.916 krooni.

Meie teame aga, et neid omavalitsusi on ainult mõned üksikud, kes on pidanud juba tagasi maksuma laenusummasid ja sellejuures ka protsente, sest seaduse järgi algab protsentide kui ka laenude tagasimaksmine alles 6. aastal pärast laenude saamist. Neid laene, mille tegemisest üle 6 aasta, on omavalitsustel võrdlemisi vähe. Neid asjaolusid aluseks võttes asus rahaasjanduse alamkomisjon, kus see seaduseelnõu arutamisel oli, seisukohale, et koolimajade ehitusefondi laenuprotsenti tuleks vähendada ja nimelt 2 protsendi peale aastas. Et selles asjas kindlat selgust saada ja et rahaasjanduse komisjonis kui ka Riigikogus seda parandust kaitsta võiks, pööras alamkomisjon valitsuse poole küsimusega: kuidas vaatab Vabariigi Valitsus selle protsendialandamise peale? Vabariigi Valitsuse esindaja andis ühel järgmisel alamkomisjoni koosolekul teada, et valitsus ei kavatse ise ettepanekut teha protsendi alandamise kohta. Kui see ettepanek aga kuskilt poolt tuleb, siis toetab Vabariigi Valit-

sus seda. Peale selle sooviti ära kuulata oma-valitsuste liitude seisukohta. Samal koosolekul esinesid linnade ja maaomavalitsuste liitude esindajad. Linnade liidu esindaja tähendas, et vanematel linnadel protsentide kui ka kapitalide tagasimaksmisel suuri takistusi ei ole, küll on seda aga uut linnadel. Näiteks tõi ta ette Türi linna, missuguse linna eelarve on näidanud, et ta juba mitmendat aastat koolimajade ehituselaenu protsente maksta ei suuda. Maaomavalitsuste liidu esindaja käsitas küsimust üldises mõttes ja tõi ette näiteid, et valla- kui ka aleviomavalitsused vaevalt suudavad ehituselaenu kapitali kui ka protsenti tagasi maksta. Selles mõttes oleks hädatarvilik, et seda ehituselaenu protsenti alandataks 2 protsendi peale. Kui seaduseelnõu alamkomisjonist rahaasjanduse komisjoni tuli, siis ei olnud komisjoni liikmete keskel kuulda, et alamkomisjoni ettepanek tuleks parandada ja suurem protsent sellesse võtta. Kuid valitsuse esindaja teatas, et valitsus sellest protsendialandamisest tüliküsimust ei tee, arvas ja soovitas võtta siiski 2% asemele 3%. Ja kui juhatajad komisjonides on nõudnud tihti ettepanekuid kirjalikult, siis seekord seda komisjoni juhataja ei teinud, võttes selle ettepaneku kui valitsuse esindaja ettepaneku lihtsamalt, milleks tal õigus on, ja pani hääletamisele. Hääletamisel sai Vabariigi Valitsuse esindaja ettepanek enamuse, ja seega oli 3% seadusesse vastu võetud. Hiljem aga on mul olnud võimalus kõnelelda selle küsimuse üle herra rahaministriga, ja tema kaudu olen teadlik selles, et Vabariigi Valitsusel päris selge ja kindel seisukoht selles küsimuses on võetud ja et ta pooldab 2%. Ning on isegi oma esindajale rahaasjanduse komisjonis ülesandeks teinud, kui II lugemisel tema poolt esitatud ettepanek — 3% — on vastu võetud, siis peab ta III lugemisel selle ettepaneku tagasi võtma. Rahaministeeriumi esindaja on aga püüdnud seletada, et ta ei ole niisugust ettepanekut teinud. On selge, et siin on tekkinud väike arusaamatus, ja seda tuleks parandada seega, et alamkomisjoni kui ka valitsuse seisukoht fikseeritakse ja seaduseelnõu II lugemisel võetakse 3% asemel 2%. Oleks loomulik, kui see ettepanek esitataks, kas valitsuse enese, või koalitsiooni rühmade poolt. (Aruandja O. Liigand: Tuleb küll!) Kui sarnast ettepanekut sealt poolt ei peaks tulema, siis teeb sotsialistlik rühm selle ettepaneku. Mina tegin selle ettepaneku alamkomisjonis ja ei karda seda teha ka siin. See ettepanek on küllalt põhjendatud ja ei saa seda võtta kui parteipoliitilist küsimust, vaid see määrab meie haridusepolitika alal, kuivõrt kiiresti võib 6-aastane sunduslik algkool teostamist leida. Kui ei ole kooliruumi, siis on raske ka koolisundust teostada.

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

13. Rapla-Pae tee ehitamiseks maa sundvõõrandamise seadus — I lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **V. Hasselblatt:** Rapla-Pae tee ehitamiseks läheb tarvis üks väike maatükk, nimelt $\frac{1}{2}$ hektaari maad võõrandada, silmas pidades, et maaomanikuga,

kelle maast tee tuleb läbi viia, ei saa kokkulepet. Kuna tee on juba peaaegu valmis ehitatud ja üldse seaduse vastuvõtmine kiire, sellepärast on üldkomisjon leppinud sellega, et Harju maavalitsusel on õigus seda maa-ala omandamiseks võtta kohe pärast seaduse vastuvõtmist, mis on erand seaduste kogu X kõite üldreeglist, kuid asja kiiruse pärast on üldkomisjon sellega leppinud. Teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

14. Sisseveo üld- ja mini-maaltollitarii-fide maksmapannemise seadus — II lugemisel. (Tekst III Rk. 6. istungj. pr. lisades, vaata sisukord.) Rahaasjanduse komisjoni aruandja **M. Laarman.** Pealkiri võetakse nähtava enamusega muutmata vastu. (Seaduseelnõu tekst.)

Rahaminister **A. Teetsov:** Vabariigi Valitsuse nimel teen ettepaneku, selles seaduses järgmised parandused ja lisandused ette võtta: seaduse tekstist välja jätta sõnad „senini“ eelnõu 3-das ja 6-das reas ja teksti juurde lisada kolmandaks lõikeks: „Vabariigi Valitsusel on õigus ajutiselt, kuid mitte kauemaks kui 1. jaanuarini 1929, üldtollitariifi määrade tarvitusele võtmist edasi lükata ja tollipõhitariifi käsitamise aega pikendada nende riikide suhtes, kellega käesoleva seaduse jõusseastumisel läbirääkimised kaubalepingu sõlmimise üle käimas või kellega sõlmitud kaubalepingud veel pole jõusse astunud.“

Seletuseks tähendan, mis tarvis sõnad „senini“ tulevad välja jätta:

See seadus hakkab maksma 4 kuu järele, ja selle 4 kuu jooksul võivad tollitariifid vahepeal muudetud saada. Tekib küsimus, kas muudetud tollitariifide kohta on see muudatus maksev. Sellepärast tuleb sõna „senini“ eelnõu kolmandast ja kuuendast reast välja jätta.

Juhataja **K. Einbund**: Rahaminister paneb ette, välja jätta I lõike kolmandast ja kuuendast reast sõnad „senini“ ja täiendada seaduseelnõu kolmanda lõikega, nii et praegune kolmas lõige jääks neljandaks lõikeks. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rahaministri ettepanek vastu võetud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on tekst ühes vastuvõetud parandusega vastu võetud.

Üldkomisjoni aruandja rkl. Lauri puudumisel jääb vahele metsaseaduse § 793. muutmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

15. Põllumajanduslikkude kutsekoolide ja katsejaamade riikliku toetuslaenu fondi seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Loosalu**: 1924. aastal võeti vastu Põllumajanduslikkude kutsekoolide ja katsejaamade riikliku toetuslaenu fondi seadus. Laenu anti suurema tähtsusega põllumajanduslikkudele koolidele ja katsejaamadele

kuni 35 aasta peale. Oli ka õigus toetust määrata protsentidest kogunud summadest. Nüüd on kätte jõudnud laenusaaajate laenude tasumise tähtajad.

Laenu tehti selle eeldusega, et makstakse tagasi neist toetustest, mis seltskondlikud asutused toetuseks määravad. See eeldus ei ole aga täide läinud ja laenu ei suudeta tasuda. Neil kutsekoolidel ja katsejaamadel on täita riiklikke üldtähtsusega ülesandeid ja laenude sissenõudmine paneks neid raskesse seisukorda.

Muutmise seaduse seletuskirjast on näha, et laenude tagasimaksmise tähtaega soovitakse pikendada üle 35 aasta, ja tarbekorral võiks valitsus ära jätta protsentide maksmise.

Rahaasjanduse komisjon ühines Vabariigi Valitsuse ettepanekuga, ja sellepärast teen ettepaneku rahaasjanduse komisjoni nimel seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

16. Eesõigustatud merevõlgade ja merehüpotekide kohta käivate määruste ühtlustamise rahvusvahelise konventsiooni kinnita-

Üldkomisjoni aruandja **A. Tammann**: Käesoleva seaduseelnõuga tahetakse maksuma panna rahvusvahelist konventsiooni eesõigustatud merevõlgade ja merehüpotekide kohta käivate määruste ühtlustamiseks, mis on välja

mise seadus — I lugemisel. töötatud Brüsseli konventsiooni poolt. Konventsioon muudab meie praegumaksvat laevakinnistuse seadust peajasjalikult selles mõttes, et eesõigustatuina on hüpotekide ette asetatud võlad, mis tekivad kapteni poolt väljaspool kodusadamat tehtud lepingutest või operatsioonidest laeva alalhoidmiseks ja reisijätkamiseks.

Laevaomanikkude tänavune kongress soovitas üksmeelselt selle eelnõu vastuvõtmist võimalikult kiires korras. Motiivid seaduse juurde on toodud Vabariigi Valitsuse seletuskirjas, millega üldkomisjon ühines. Teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Vaheaeg kl. 11.50 min.—kl. 12.10 min.

Juhataja **K. Einbund**: Riigikogu asub vahelejäanud päevakorra-punkti juurde.

17. Metsaseaduse § 793. muutmise seadus — I lugemisel. Üldkomisjoni aruandja rkl. Lauri puudumisel täidab aruandja kohuseid komisjoni abiesimees rkl. **Tupits**.

Aruandja **A. Tupits**: Metsaseaduse § 793. muutmise seadus on esitatud Vabariigi Valitsuse poolt. Metsaseaduse § 793. järgi teeb trahvimääruse metsaülem ainult siis, kui kahju suurus on alla saja marga — ühe krooni, vastasel korral sünnib trahvimääruse tegemine maakorralduse ja riigimetsade valitsuse direktori poolt. See kord ei ole otstarbekohane ning raskendab keskasutuste asjaajamist. Sellepärast on Vabariigi Valitsus esitanud seaduseelnõu, mille järgi asja nii korraldatakse, et kohalik metsaülem võib trahvimäärust siis teha, kui metsa kahjusumma ulatab 250 kroonini. Kui kahjusumma ületab 250 krooni, siis sünniks trahvimääruste tegemine keskasutuste poolt. Viimaseid juhtumisi tuleb ette aasta kohta ainult 10—15, ja nende kohta trahvimääruste tegemine riigimetsade valitsuse direktori poolt ei raskenda keskasutuse asjaajamist. Üldkomisjon ühines Vabariigi Valitsuse põhjendustega, ja sellepärast teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

18. Sõjaoludes teadmata kadunud surnuks-tunnustamise tähtaja lühendamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja rkl. Jõeääre puudumisel täidab aruandja kohuseid komisjoni abiesimees rkl. Tupits.

Aruandja **A. Tupits:** Sõjaoludes teadmata kadunute surnukstunnustamise tähtaja lühendamise seadus on esitatud rkl. Jõeääre poolt. Praegumaksva seaduse järgi on meil surnukstunnustamiseks sarnane kord, et teadmata kadunuid võib surnuks tunnustada alles siis, kui nende sündimise päevast 70 aastat möödunud. Sõjaajal läksid aga võrdlemisi noored mehed kaduma ja neid ei saa nüüd surnuks tunnustada enne 30—40 aasta möödumist. See on aga suurte raskustega seotud päranduse korraldamise alal, mis väga tülikas. Sellepärast oleks tarvilik lühendada seda tähtaega. Härra

Jõeäär on ettepaneku teinud, et surnuks võib tunnustada isikuid, kes sõjaajal teadmata kadunud, 5 aasta möödumisel pärast seda, kui saadud neilt viimane teade. Üldkomisjon pikendas aga seda tähtaega, arvates, et 5 aastat liiga lühike tähtaeg on, ja määras 10 aastat.

Üldiselt pooldati eelnõu ja ta motiive, ja üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, see seadus I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

19. Tempelmaksu seadus — II lugemisel. Tempelmaksu seaduse komisjoni aruandja rkl. Hasselblatt puudub. Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 12.20 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Einbund.**

Sekretär **M. Juhkam.**

